

§ 22. Старажытная Фінікія

- ?! 1.** Успомніце асноўныя заняткі жыхароў Егіпта і Месапатаміі. **2.** Як называлася пісьменнасць ў Егіпце і ў Міжрэччы? У чым выражалася складанасць іх пісьма?

У старажытнасці на тэрыторыі, размешчанай паміж Егіптам і Месапатаміяй, жылі шматлікія народы. Адзін з іх — фінікійцы. Чым яны займаліся? Які след пакінулі ў гісторыі сусветнай культуры?

1. Прыродныя ўмовы і насельніцтва. На ўсходнім узбярэжжы Міжземнага мора, там, дзе размешчана сучасная дзяржава Ліван, знаходзілася старажытная **Фінікія**. Ад астатняй Пярэдняй Азіі яна была аддзелена гарамі з кедравымі і мяшанымі лясамі, альпійскімі лугамі і снежнымі вяршынямі.

З захаду яе абмывалі цёплыя воды Міжземнага мора. Вільготныя вятры прыносілі дажджы, і глеба не мела патрэбы ў штучным арашэнні. Зямля Фінікіі была ўрадлівай. Але яе не хапала, каб пракарміць усіх людзей.

▲ Ліванскі кедр

Узбярэжжа было зрэзана дробнымі зручнымі бухтамі. Усё жыццё фінікійцаў было звязана з морам. Не выпадкова яны ўвайшлі ў гісторыю як умелыя мараплаўцы. Фінікійцы займаліся рыбнай лоўляй, а таксама рамёствамі. Яны выраблялі шкло і рэчы з яго, рабілі ювелірныя ўпрыгажэнні і адзенне.

Асабліва славіліся фінікійцы вытворчасцю чырвона-ліловай фарбы, або *пурпуру*. Яны навучыліся здабываць фарбу

Пурпуровая тканіна і малюск, ▶
з якога здабывалі фарбу

з марскога малюска. Адзенне, афарбаванае пурпурам, каштавала вельмі дорага, і яго маглі насіць толькі цары і вельмі багатыя людзі.

2. Фінікійскія гарады-дзяржавы. Фінікія ніколі не была адзінай дзяржавай. Яна складалася з невялікіх гарадоў-дзяржаў, размешчаных на ўзбярэжжы. Гэта былі гарады-парты з добра абсталяванымі гаванямі і магутнымі ўмацаваннямі. Кожны горад меў свайго цара, законы, армію і флот. У гарадах узводзіліся раскошныя храмы і палацы.

Гарады былі адзелены адзін ад аднаго скалістымі гарамі. Буйным партовым горадам быў *Цір*, які ўзнік яшчэ ў трэцім тысячагоддзі да н. э. Вядомыя таксама *Бібл*, *Сідон* і *Бейрут*. Жыхары называлі сябе па назве горада. Толькі чужаземцы называлі іх фінікійцамі.

3. Фінікійцы — гандляры і мораплаўцы. Цэнтрам дзелавага жыцця фінікійскага горада з’яўляўся порт. Тут загрузаліся і разгрузаліся караблі. Тавары захоўваліся на складах і чакалі адпраўкі ўнутр краіны або за яе межы. Сюды дастаўляліся папірус, тканіны і золата з Егіпту, гліняныя вырабы з Месапатаміі, медзь з Кіпра.

Фінікійскія гарады падтрымлівалі цесныя сувязі з суседнімі краінамі. У Егіпет адпраўляліся ствалы кедра для будаўніцтва храмаў і пакояў у грабніцах і пірамідах фараонаў. Фінікійскія купцы гандлявалі па ўсім узбярэжжы Міжземнага мора. Марскія вандраванні патрабавалі вялікай

▲ Фінікійскі карабэль.
Рэканструкцыя

с. 131–133

4. Фінікійскі алфавіт. Першапачаткова жыхары Фінікіі карысталіся клінапісным пісьмом, якое яны перанялі ў народаў Месапатаміі. Але клінапіс быў даволі складаным для вядзення гандлёвых запісаў і разлікаў. Фінікійцы прыдумалі больш простую сістэму пісьма. У ёй кожны значок быў літарай і абазначаў асобны зычны гук, а не цэлае слова. Такіх значкоў, або літар, налічвалася 22. Літары расстаўляліся ў пэўным парадку, у выніку чаго атрымаўся *алфавіт*. Гэта слова ўтварылася ад назвы першых дзвюх фінікійскіх літар «алеф» і «бэт».

Буквы беларускага алфавіта	Буквы фінікійскага алфавіта
Г (гэ)	𐤀 (гамл)
Д (дэ)	𐤁 (делт)
К (ка)	𐤂 (каф)
М (эм)	𐤃 (мем)

▲ Узор напісання літар

Старажытныя грэкі запазычалі ў фінікійцаў многія літары алфавіта. Пры гэтым яны сталі абазначаць значкамі не толькі зычныя, але і галосныя гукі. Шмат якія алфавіты сучаснага свету ўзыходзяць да фінікійскай і грэчаскай сістэм пісьма.

мужнасці і спрыту. У моры даводзілася арыентавацца па сонцы і зорках.

Паступова ўвесь гандаль у Міжземнамор'і засяродзіўся ў руках фінікійцаў. Для зручнасці ў гандлёвых справах яны засноўвалі *калоніі* (так называліся паселішчы) на ўзбярэжжы Міжземнага мора. Найбуйнейшай з іх быў *Карфаген*, які пазней ператварыўся ў сталіцу магутнай дзяржавы.

Першапачаткова жыхары Фінікіі карысталіся клінапісным пісьмом, якое яны перанялі ў народаў Месапатаміі. Але клінапіс быў даволі складаным для вядзення гандлёвых запісаў і разлікаў. Фінікійцы прыдумалі больш простую сістэму пісьма. У ёй кожны значок быў літарай і абазначаў асобны зычны гук, а не цэлае слова. Такіх значкоў, або літар, налічвалася 22. Літары расстаўляліся ў пэўным парадку, у выніку чаго атрымаўся *алфавіт*. Гэта слова ўтварылася ад назвы першых дзвюх фінікійскіх літар «алеф» і «бэт».

Старажытныя грэкі запазычалі ў фінікійцаў многія літары алфавіта. Пры гэтым яны сталі абазначаць значкамі не толькі зычныя, але і галосныя гукі. Шмат якія алфавіты сучаснага свету ўзыходзяць да фінікійскай і грэчаскай сістэм пісьма.

ПАДВЯДЗЁМ ВЫНІКІ

◆ *Фінікійцы стварылі гарады-дзяржавы Цір, Бібл, Сідон, Бейрут.* ◆ *Жыхары Фінікіі былі найвялікшымі мараплаўцамі старажытнасці. Яны заснавалі шмат калоній.* ◆ *Фінікійцы былі ўмельнымі караблехудульнікамі, вынайшлі пурпуровую фарбу і алфавіт.*

- ? 1. Як адбіліся прыродныя ўмовы Фінікіі на занятках яе жыхароў? 2. Што такое горад-дзяржава? Якія гарады-дзяржавы заснавалі фінікійцы? 3. З якой мэтай былі заснаваны калоніі? Падумайце, якімі асабістымі якасцямі павінен быў валодаць фінікійскі мараплавец. 4. Чым адрозніваецца фінікійскае пісьмо ад пісьменнасці Егіпта і Месапатаміі?

? У V ст. да н. э. фінікійцы першымі ў свеце ажыццявілі марское падарожжа вакол Афрыкі. З дапамогай дадатковых крыніц інфармацыі складзіце апавяданне пра гэта плаванне.

ВЫНАХОДСТВА ШКЛА

Аднойчы фінікійскі гандлёвы карабель, які вёз груз соды, прыстаў да пясчанага берага. Купцы вырашылі паабедаць, развялі агонь, дасталі кацялкі, але не знайшлі камянёў, на якія можна было б іх паставіць. Тады яны замест камянёў выкарысталі ўзятыя з карабля кавалкі соды. Агонь быў моцным, сода расплавілася і змяшалася з пяском і ракавінкамі: ад вогнішча пацяклі струмені празрыстай вадкасці. Гэта вадкасць, застыўшы, ператварылася ў шкло.

Цяжка сказаць, наколькі дакладнае гэтае апавяданне. Аднак вядома, што шкло на самай справе можна зварыць з соды, пяску і ракавінак (вапны).

Вучоныя лічаць, што вынаходства шкла на важнасці і значэнні можна параўнаць з адкрыццём металаў, вынаходствам ганчарнага посуду і ткацтва. Ці маюць рацыю вучоныя? Дакажыце сваю думку.

▲ Маскі са шкла